

Seminaariraportti:

Romanien osallistaminen: Parempi elämä valtavirtaistamisstrategioiden avulla

Helsinki 16.6.2016

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Romaniasiain neuvottelukunta järjestivät osana Suomen puheenjohtajuuskautta 2016 Pohjoismaiden ministerineuvostossa seminaariin *Romanien osallistaminen: Parempi elämä valtavirtaistamisstrategioiden avulla* Helsingissä 16.6.2016.

Seminaarin tavoitteina oli tehdä näkyväksi romanien tilannetta Pohjolassa, vaihtaa tietoa ja kokemuksia romaniväestön kokemasta syrjinnästä, vahvistaa romanien osallistamista sekä pohtia miten Pohjoismaat yhdessä voisivat edistää romanien asemaa.

Seminaariin osallistui yhteensä noin 60 henkilöä, Suomesta, Ruotsista ja Norjasta.

Filosofian dosentti **Thomas Wallgren** sekä sosiaalineuvos **Viveca Arrhenius** toimivat tilaisuuden puheenjohtajina.

Valtiovallan tervehdys

Valtioneuvoston tervehdyksessä valtiosihteeri **Jari Partanen** muistutti, että päivän otsikko syntyy yhtenäisestä romanipolitiikasta, johon sitoutuneet Pohjoismaat voivat tukea toinen toisiaan. Yhdenvertaisuuden edistäminen on kulkenut käsi kädessä hyvinvointiyhteiskunnan luomisen kanssa. Universaalit palvelut ovat Pohjoismaissa kaikkien kunnassa asuvien ulottuvissa.

Valtiosihteeri Partanen huomioi, että on tärkeää tunnistaa haavoittuvat ryhmät, kuten lapset, vammaiset ja iäkkäät. Olemassa olevan palvelujärjestelmän puitteissa parannetaan romanien asemaa siten, että keskiössä on koulutus, asuminen ja työllistyminen.

Valtiosihteeri totesi, että peruspalveluministeri Juha Rehula on luvannut Suomen romanipoliittisen ohjelma 2:n (Rompo II) toimeenpanon vuosina 2018–2020. EU:n romanipolitiikka ohjaa ja tehostaa kansallista politiikkaa. Euroopan neuvosto antoi suosituksen jäsenmaille vuonna 2012 kansallisten romanistrategioiden toimeenpanosta. Valtiosihteeri nosti esiin huolenaiheena liikkuvien EU-kansalaisten sekä pysyvästi maahan jäävien ja tilapäisesti oleskelevien aseman.

Valtiosihteerin mukaan sote-uudistus vahvistaisi romaniasiain hallintorakenteita, sillä alueelliset romaniasiain neuvottelukunnat siirtyvät maakuntahallintoon ja niiden asema siirtyy asetuksella turvatusta lailla säädetyksi ja määrä lisääntyy viiteen. Reformi antaa mahdollisuuden viedä Rompon toimet arjen palvelujen tasolle. Valtiosihteeri Partanen muistutti, että 60-vuotias Romaniasiain neuvottelukunta juhlisti historiaansa kaksi viikkoa ennen seminaaria, ja tässä juhlatilaisuudessa pääministeri Sipilä lähetti tärkeän viestin romanien kansalaisyhteiskunnalle, jossa korostettiin kaikin tavoin poliittisen osallistumisen merkitystä.

Suomen romanipolitiikan historia

Sosiaalineuvos **Väinö Lindberg** Romaniasiain neuvottelukunnasta (RONK) kiitti valtiovaltaa, erityisesti ministeri Rehulaa, toimista romanien yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja muistutti seminaariväkeä historian varrelta romanipolitiikan tuulista 1960-luvulta. Hän luki Jakob

Södermanin kannanottoa pohjoismaisen yhteistyön puolesta. Pohjoismaiden neuvoston tuella ja Ruotsin esimerkin saattelemana Suomen valtio alkoi panostamaan romanipolitiikkaan.

Sosiaalineuvos Lindbergin mukaan Suomessa ollaan nyt tilanteessa, jossa yhteiskunta muuttuu nopeasti. Valtiovallan tukemana romanit Suomessa ovat saaneet kehittää omaa politiikkaansa. Kuten Romaniasiaain neuvottelukunnan kahden viikon takainen juhlaseminaari osoitti, romanipolitiikkaa on tehty Suomessa 60 vuoden ajan. Lindberg toivotti väen tervetulleeksi puhaltamaan yhteen hiileen.

Suomen romanipoliittinen ohjelma

Romaniasiaain neuvottelukunnan pääsihteeri **Sarita Friman-Korpela** avasi Suomen romanipoliittisen ohjelman (Rompo) toimeenpanoa viime vuosina ja siihen käytettyä rahoitusta.

Toimeenpanon runkona ovat mittava Opetushallituksen romanioppilaiden perusopetuksen tuki ja kielipesätoiminto sekä hankkeet ja viranomaistoimet. Opetukseen on panostettu erityisen paljon. Lähes kaikki romanitytöt päättävät perusopetuksen, mutta pojilla koulupudokkuus on yhä yleistä, eli huolestuttava ilmiö on hyvin sukupuolittunut. Toisen asteen toimenpiteet ovat lisääntyneet ja monissa hankkeissa tuetaan nivelvaihetta eli siirtymää peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Osallisuutta ja työllisyyttä täytyy parantaa: uutuutena vuonna 2016 käynnistyy laaja-alainen Nevo tiija- uusi aika- hanke.

Friman-Korpela nosti esiin myös Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tukeman järjestötoiminnan vaikuttavuuden. RAY tukee muuan muassa kulttuurisensitiivisten sosiaali- ja terveyspalvelumallien kehittämistä. Esimerkiksi romaninaisten vankilahankkeessa keskitytään moninkertaisesti syrjäytyneeseen vähemmistöön. Hanke on saanut jo kansainvälistä huomiota.

Keskeinen viesti puheenvuorossa oli, että julkisen rahan ohjauksella ja painotuksella pystytään suuntaamaan rahaa ohjelmiin, joita ei suoraan tueta enää valtion budjetista. Sukupuolten välisen tasa-arvon vahvistaminen osana Rompon toimeenpanoa on keskeinen Rompo II:n tavoite.

Friman-Korpela esitteli myös RONK:n muita toimia. RONK hakee UNESCO:n suojelemaan aineettoman kulttuuriperinnön listalle Suomen romanien perinnemusiikkia. Käynnissä on muun muassa Suomen romanien arkiston perustamishanke yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Kansallisarkiston kanssa. Romanien asunnottomuutta ja liikkuvien EU-romanien ihmisoikeuksia ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia tullaan myös selvittämään lähitulevaisuudessa.

Friman-Korpela nosti Opetushallituksen johdon sitoutumisen esiin hyvän toiminnan mallina. Suuri osa romanipolitiikan toimeenpanosta on strategiatason vaikuttamistyötä ja virkatyönä tehtävää asiaa esillä pitämistä ja viemistä rahoitusohjelmiin ja laajempien kokonaisuuksien osaksi.

Keskusteluosuudessa huomioitiin Opetushallituksen kielipesätoiminnan jatkuvuuden tärkeys. Lisäksi puhuttiin turvapaikanhakijatilanteen mahdollistamasta kulttuurien kohtaamisesta

lisääntymisestä ja siitä, että huomio ei välttämättä ole pois romanasioilta. Keskustelussa kannettiin huolta erityisesti Syyrian ja Irakin romaniväestön tilanteesta.

Romaninuuria koskeva Au mensa II -projekti

Projektityöntekijä **Anna Rajalin** Au mensa II -projektista kertoi, että ensimmäisen Au Mensa-projektin tutkimuksen mukaan yli puolet vastanneista romaninuurista ei kokenut rooliaan tasavertaiseksi suhteessa valtaväestön nuoriin. 65% koki työllistymismahdollisuudet vaikeiksi tai erittäin vaikeiksi. 40% oli koulutuksessa, mutta viidenneksellä vastaajista ei ollut muuta koulutusta kuin peruskoulu.

Polarisoituminen on tämän päivän Suomea. Monilla menee hyvin, mutta osalla entistä heikommin. Au mensa II -projekti vastaa nuorten toiveisiin. Romaninuurit arastelevat palveluissa asioimista yksin. Au mensa -projekti tukee nuoria palveluihin pääsystä muun muassa Ohjaamon kanssa yhteistyössä.

Nuorten neuvosto perustettiin tekemään kulttuuria tutuksi sekä edistämään ruohonjuuritasolla poliittista osallistumista ja arkielämän osallisuutta. Jäsenet ovat järjestäneet Tunne erilaisuus-musiikkitapahtumaa sekä vieneet eteenpäin aloitteen romaninuurien koulunkäynnin tukemisesta. Neuvosto on huomionut, että nuorilta voi puuttua kotoa saatu koulutuksen malli. Erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa tarvitaan tukea.

Lopuksi Rajalin nosti esiin vähemmistötaustaisten nuorten kokeman negatiivisen leimautumisen ongelman. Yllättävän usein romaninuurit eivät ole perillä omista vahvuuksistaan. Kulttuuri-identiteetin rakentamiseen tarvitaan erityistoimia. Leimautumiselta voi välttyä, jos on paikka yhteiskunnassa. Myös yhteisön sisäinen leimautuminen voi ohjata esim. työttömyyteen ja kaventaa näkökulmaa ammatinvalintaan.

Hirundon päiväkeskus Helsingissä

Projektipäällikkö **Nora Lindströmin** puheenvuoro käsitteli liikkuvalla väestölle tukea tarjoavan päiväkeskus Hirundon toimintaa Helsingissä. Hirundo on perustettu vuonna 2011 ja nykyisellään sen palvelut liittyvät terveyteen, hyvinvointiin sekä päivätoimintaan. Palveluihin lukeutuvat muun muassa humanitäärinen tuki, hygieniatuotteet, neuvonta sekä työllistymisen tuki. Hirundo osallistuu myös tutkimus- ja vaikuttamistyöhön ja keskuksella on kummikylätoimintaa sekä Bulgariassa että Romaniassa.

Keskuksen toiminta saa tukea muun muassa Diakonia-ammattikorkeakoululta, Helsingin kaupungilta ja seurakuntayhtymältä sekä yksityisiltä lahjoittajilta. Suurin osa Hirundon asiakkaista on miehiä, mikä heijastaa valtasuhteita liikkuvan väestön sisällä.

Toiminnan kannalta kesä on kiireisintä aikaa, sillä vain köyhimmät jäävät talveksi Suomeen. Hirundo kerää tilastollista informaatiota asiakkaiden käynneistä ja kerätyn tiedon perusteella

tehdään vertailua vuosien välillä. Kuluva vuosi on ollut hyvin vilkas. Lindströmin mukaan rikollisuuteen taipuvat ryhmät eivät tule Hirundoon, mutta kyseiset ryhmät ovat näkyneet katutyössä. Tänäkin vuonna ongelmallisia ryhmiä on saapunut Helsinkiin.

Hirundon asiakkaat kohtaavat useita haasteita, sillä he jäävät peruspalveluiden ulkopuolelle ja syrjäytyvät yhteiskunnan toiminnoista. EU:n kansalaisina heillä olisi oikeus tehdä töitä, mutta ilman kielitaitoa työllistyminen on hyvin haastavaa. Helsingissä ei myöskään toistaiseksi ole tarjolla yösiijaa liikkuvalla väestölle, jolla ei ole kirjattua kotikuntaa. Asunnottomuus johtaa huonoon terveyteen, joka omalta osaltaan vaikeuttaa työntekoa. Lindström kuitenkin kertoi, että tällä hetkellä Hirundossa keskitytään työllisyyden edistämiseen ja sen kautta yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Työllisyyden kautta pystytään kokonaisvaltaisesti parantamaan asiakkaiden asemaa. Hirundo on muun muassa järjestänyt työturvallisuuskoulutusta.

Ajankohtaista Ruotsista

Diana Nyman, Ruotsin kansallinen asiantuntija romanikysymyksissä, kertoi ajankohtaisia kuulumisia Ruotsista.

Ruotsissa toimii romanineuvostoja, mutta romaniasioilla ei ole virkamiespohjaa. Göteborgiin perustettu romanien tiedotus- ja osaamiskeskus on saanut myönteisen päätöksen. On myös julkaistu selvitys anti-ziganismista, jossa kerrotaan romanivastaisuuden ja syrjinnän historiasta. Seurauksena julkaisusta on perustettu romanivastaisuuden komissio, joka paljasti poliisin laittoman romanirekisterin vuonna 2013. Syrjinnän vastainen komissiotoiminta ja historian kriittinen tarkastelu on Ruotsissa pitemmällä kuin Suomessa.

Toisaalta Ruotsissa ei turvata romanien oikeuksia ja romaneihin kohdistuvaa vihaa pitäisi karsia tehokkaammin. Köyhyys, syrjäytyminen ja laillistettu syrjintä on kitkettävä. Ruotsissa romanien poliittinen vaikutusvalta on vähäistä ja syrjintä arkipäivää. Ruotsissa asuvat EU-romanit ovat anti-ziganismin uhreja omissa maissaan Romaniassa ja Bulgariassa. Göteborg on edelläkävijäkunta myös liikkuvien EU-kansalaisten suhteen, sillä siellä heidät rinnastettiin paperittomiin oikeuksien saamiseksi.

Historiallisesti Suomen ja Ruotsin välillä on Suomen romanien muutosta johtuvaa runsasta yhteistyötä.

Ruotsin kulttuuriministeriön kanslianeuvos **Andrés Zanzi** kertoi kansallisen romanistrategian selvitystyöstä. Neljä vuotta kestänyt työ johti strategiaan, joka keskittyy sosiaaliseen osallisuuteen, koulutukseen ja terveyteen.

Ruotsissa on meneillään pilottikuntahanke, jonka kautta viisi pilottikuntaa ovat saaneet valtiollista tukea romanien osallistamiseksi paikallistason päätöksentekoon. Pilottikunnat ovat aktiivisesti levittäneet malleja ja kehittäneet vertaisarviointia. Tarkoituksena on tavoittaa uusia alueita, levittää sekä juurruttaa toimenpiteitä. Hankkeissa priorisoidaan romanien kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja romaninaisten työllistyminen. Tukholman lääninhallitus vastaa hankkeen raportoinnista.

Zanzi totesi valtavirtaistamisen eri hallinnon aloilla olevan tärkeää. Yhden hallinnon alan ei voida odottavan vastaavan kaikista romanikysymyksistä. Esimerkkinä Zanzi vertaili kahden pilottikunnan, Göteborgin ja Malmön, romaniasiaan hallintoa. Göteborgissa romaniasiat on hallinnollisesti keskitetty, mutta Malmössä ne on sijoitettu sosiaalihallinnon alaisuuteen.

Ruotsin kahdenvälinen yhteistyö Romanian ja Bulgarian kanssa

Ministerineuvos **Jonas Wendel** Ruotsin Suomen suurlähetystöstä käsitteli puheenvuorossaan Ruotsin kokemuksia kahdenvälisestä yhteistyöstä Romanian ja Bulgarian kanssa.

Wendel kertoi, että Ruotsissa on noin 5000 hädänalaista EU:n kansalaista. Ryhmä on melko pieni ja määrä vaihtelee vuoden mittaan. Se koostuu pääosin romaneista, mutta eettisistä syistä ryhmää kutsutaan hädänalaisiksi EU:n kansalaisiksi. Wendelin mukaan keskeisenä haasteena tilanteessa on määrittellä, missä lähtömaan ja oleskelumaan velvollisuuksien rajat kulkevat. Ruotsissa päätelmänä on ollut, että on olemassa sellainen oikeuksien ydin, joka kaikille maassa oleskeleville tulee turvata ja tämän suhteen ketään ei saa kansallisuuden perusteella syrjiä. Ei ole kuitenkaan saavutettu yhteisymmärrystä siitä, mitä nämä ydinoikeudet tarkalleen ovat. Aiheesta on käyty Ruotsissa paljon keskustelua ja yksimielisyyteen on päästy siitä, että Ruotsin valtiolla on velvollisuuksia suojan tarjoamiseen. Sosiaaliturva on sen sijaan haastavampi kysymys. Wendel korosti, että on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia kysymyksiä julkisessa keskustelussa esitetään. Tilanteen määrittäminen joko kerjäysongelmana tai hädänalaisten ongelmana vaikuttaa vastausten luontoon.

Ruotsissa tilanteen ratkaisemiseksi päädyttiin moniosaiseen strategiaan. Lyhyellä aikavälillä tarvittiin toimenpiteitä akuutin tilanteen hoitamiseksi. Toinen toimintapilari pyrkii vaikuttamaan siihen, että henkilöt eivät alun perin jättäisi kotimaataan. Ruotsi on pyrkinyt asiantuntemustaan tarjoamalla auttamaan maita, jotta ne saisivat EU:n kautta varoja hädänalaisten ryhmien auttamiseen. Yhteistyöstä ei ole vielä saatavilla tarkkoja lukuja, mutta tulokset ovat olleet Wendelin mukaan erittäin hyviä. Muun muassa rakennerahastoja on käytetty paljon enemmän verrattuna aikaisempaan ja Bulgaria ja Romania on saatu osallistettua vahvemmin mukaan.

Kolmas pilari muodostuu suorasta kahdenvälisestä vuoropuhelusta kyseisten maiden kanssa. Aluksi vuorovaikutus oli vastahakoista, mutta yhteistyössä on edetty paljon. Kahdenvälisessä yhteistyössä ei ole kyse juridisesti velvoittavista sopimuksista, vaan vapaaehtoisesta sitoumuksesta. Romanian kanssa on tehty ”yhteinen julistus” ja Bulgarian kanssa ”aiesopimus”, jotka ovat täysin julkisia. Yhteistyötä tehtäessä asiantuntemuksen tarjoaminen on pääasiallinen keino, jolla Ruotsi auttaa. Keskeisessä asemassa on elinolojen sekä elintason parantaminen, joka epäsuorasti koskee tiettyjä ryhmiä, kuten romaneja. Tavoitteet ovat hyvin pitkälle tähtääviä ja keskeisenä pyrkimyksenä on saavuttaa Bulgarialle ja Romanian suurempi vastuu omista kansalaisistaan. Mukaan on haluttu osallistaa myös sekä kolmannen että yksityisen sektorin toimijoita.

Wendel korosti, että ruotsalaisia arvoja ei ole haluttu pakottaa vaan yhteistyön lähtökohdaksi on otettu EU:n periaatteet. Toiminnassa pyritään luomaan rakenteita, joiden sisällä voidaan toimia ja Wendelin mukaan nyt on otettu ensimmäisiä askeleita pitkässä prosessissa. Tulevaisuudessa muutoksen mahdollistamiseksi tarvittaisiin kuitenkin nykyistä vahvempaa poliittista sitoutumista.

Wendelin puheenvuoron jälkeen keskustelua heräsi etenkin poliittisesta sitoutumisesta sekä yhteispohjoismaisen toiminnan tärkeydestä ja uudelleenherättämisestä romanipolitiikan saralla. Keskustelussa pohdittiin, voisivatko Pohjoismaiden neuvosto sekä Pohjoismaiden ministerineuvosto ottaa roolia tällä osa-alueella. Osallistujat keskustelivat myös vastuunjaosta eri maiden välillä ja liikkuvan väestön erilaisesta roolista suhteessa maassa pysyvästi oleskeleviin. Osallistujat esittivät myös kysymyksiä siitä, voivatko romanit jäädä paitsioon, jos heitä ei erityisesti mainita sopimusteksteissä. Tähän todettiin kuitenkin, että keskeistä tulisi olla haavoittuvien ryhmien auttaminen kokonaisuudessaan, ja että EU-rahoitus myös edellyttää tätä.

Ajankohtaista Norjasta

Natalina Jansen, romaniväestön edustaja, kertoi Norjan romanien perustaneen ensi kertaa romanien neuvoston, joka on aktiivinen muun muassa Facebookissa. Yhteistyön tiivistäminen, esimerkiksi lastensuojelukysymyksissä, on todettu tärkeäksi. Myös romanien keittokirja on julkaistu. Kansainvälisen romanien liiton makedonialainen puheenjohtaja vieraili Norjassa, ja kansainvälistä yhteistyötä on herätelty. Työn alla on osallistaminen sekä historiantyö, erityisesti romanien holokaustin käsitteleminen.

Norjalaistamista pelätään yhä ja Norjan romanit haluavat pitää kiinni omasta kulttuurista, kielestä ja perinteistä. Oman historian tunteminen auttaa ymmärtämään syrjäytymistä. Norjan valtion pyysi romaneilta anteeksi holokaustia romanien kansallispäivänä 8.4.2015. Anteeksipyynnön jälkeen luottamus viranomaisiin on kasvanut. Oman kulttuuri- ja resurssikeskuksen saaminen Osloon edistää oman kulttuurin esiintuomista, kun aiemmin on harjoitettu romanikulttuuria vain kodeissa. Nyt romanit uskaltavat tehdä työtä oman asiansa edistämiseksi valtaväestön kanssa.

Johtaja **Kristina Strædet Gitmark** Norjan paikallishallinnon ja modernisoinnin ministeriöstä jatkoi kertomalla, että Norjassa on joitakin satoja romaneja, jotka puhuvat romanikieltä. He kohtaavat syrjintää koulutuksen ja työllisyyden puutteen sekä köyhyyden ja heikon asumistilanteen vuoksi. Norjassa priorisoidaan neuvontapalveluja ja kouluissa toimivia sillanrakentajia. Neuvontapalvelu palvelee monia toimijoita ja viranomaisia. Koululuotseilla parannetaan varsinkin vanhempien luottamusta. Oslossa on palkattu koulunkäyntiavustajia, jotka puhuvat romanikieltä.

Strædet Gitmark totesi Jansenin tapaan, että Norjan valtion anteeksipyyntö ja oman historian tunnustus on auttanut Norjan romaneja luottamuksen luomisessa viranomaisiin. Hän korosti, että Norjan hallitus pitää vuoropuhelua itsessään tuloksena.

Keskustelun aikana pohdittiin väestörekisteröinnin ongelmia ja keskusteltiin muun muassa kiertolaisiin ja romaneihin jaottelusta ja siitä, kuka kuuluu kansalliseen vähemmistöön. Suomessa ja Norjassa ei väestörekisteröidä kiertäviä, mutta Ruotsissa on eri lähestyminen. Euroopan neuvostossa on määritelty, että kieli on peruste ryhmien identifioimiselle.

Keskustelua käytiin myös Ruotsin pilottikuntien hallintoasioiden kokemuksista, sillä Suomen maakuntauudistuksen vuoksi on kiinnostavaa, minkälaisia kokemuksia on sosiaali- ja terveys sekä oikeusasioiden hallinnosta. Ruotsin kokemusten perusteella on vielä varhaista sanoa, mutta keskeistä on, että hallinnossa työskentelee ihmisiä, jotka todella tuntevat romanikulttuurin ja

-kielen. Anti-ziganismin käsittely sai osakseen kiitosta. Lopuksi keskusteltiin liikkuvien EU-kansalaisten eriytyneestä roolista ja yhteisen kielen merkityksestä.

Norjan apurahajärjestelmä

Norjan ulkoministeriön vanhemman neuvonantajan **Lars Sigurd Valvatnen** puheenvuoron aiheena olivat ETA ja Norjan apurahat sekä näiden kautta kohdennettu tuki romaniväestölle.

Kyse on Norjan, Islannin ja Liechtensteinin muille ETA-maille myöntämistä tuista, jotka tunnetaan nimellä EEA Grants tai Norjan tapauksessa Norway Grants. Taustalla ei ole oikeudellisia velvoitteita, vaan maiden halu osallistua omalta osaltaan ETA-alueen kehittämiseen. Valvatnen mukaan yhteistyö tuen vastaanottajamaiden kanssa on myös Norjan etujen mukaista. Uusin sopimus on tehty vuosille 2014 – 2021.

Kun sopimus on hyväksytty vastaanottajamaissa, tuen myöntämät tahot käyvät neuvottelua tuen kohdistamisesta. Tuen jakamiseen on eri priorisointijärjestelmiä ja yksi tuen osa-alueista on sosiaalinen osallistaminen sekä köyhyyden vähentäminen. Romanit ovat tällä hetkellä suurin hädänalainen ryhmä Euroopassa ja ryhmän sisäisestä monimuotoisuudesta huolimatta, romanien kohtaamat haasteet ovat hyvin yhteneväisiä. Keskeisiä haasteita ovat muun muassa hankalat taloudelliset ja sosiaaliset olot, suvaitsemattomuus sekä syrjintä. Vaikka tukea on suunnattu romaniväestölle, hankkeita ei voida kuitenkaan toteuttaa poissulkevasti yksin näiden ryhmien kohdalla. Mikäli tukea jaettaisiin etnisen identiteetin perusteella, järjestelmä voisi ruokkia toivotusta päinvastaista kehitystä. Neuvotteluissa on kuitenkin selkeät tavoitteet siitä, kuinka paljon tukea kohdennetaan romaniväestölle.

ETA-varojen käytössä on laaja ihmisoikeudellinen sekä taloudellisen ja sosiaalisen integraation näkökulma. Järjestelmällä on tiiviit yhteydet EU:hun, mutta hankkeet noudattavat kansallisia strategioita. Tuetut hankkeet ovat hyvin moninaisia ja tuen avulla on toteutettu toimintaa muun muassa koulutuksen ja terveydenhuollon saralla. Yhteistyötä tehdään paikallisväestöjen, järjestöjen sekä viranomaisten kanssa. Valvatne korosti etenkin kansalaisyhteiskunnan keskeistä roolia toimeenpanon näkökulmasta. Tuki romanien sosiaalisten ja taloudellisten olojen kohentamiseksi jatkuu vuoteen 2021 kestäväen rahoituskauden ajan.

Valvatnen puheenvuoron kohdalla oltiin kiinnostuneita tukien jakamisen käytännöstä sekä tukien kohdentamisen valvonnasta ja vaikutusten arvioinnista. Tukia kerrottiin jaettavan suoraan valtioille, joten järjestöt eivät voi hakea niitä itse suoraan. Valvonta tukien käyttämisen suhteen on myös systemaattista. Osallistujat olivat myös kiinnostuneita koordinaatiosta ETA-rahoituksen sekä EU:n rahoitusmekanismien välillä. Tästä näkökulmasta vuoropuhelu maiden ja EU:n välillä nähtiin tärkeänä.

Seminaarin yhteenveto

Seminaarin moderaattorien loppusanoissa todettiin, että erilaisten puheenvuorojen kuuleminen on ollut hyvin antoisaa. Erityisen ilahduttavaa on ollut Suomen hallituksen sitoutuminen romanipolitiikkaan, jonka valmistelu on prosessina yhtä tärkeää kuin itse strategia. Myös näkymättömän virkatyön esille nostaminen on arvokasta. Puheenvuoroista mieleenpainuvia ovat olleet Suomen romanipolitiikan historia, Ruotsin kuntien pilottihankkeet sekä anti-ziganismin käsittelyn esille ottaminen. Myös Norjan pienen romaniyhteisön esille tuominen on tärkeää, samoin Helsingin Päiväkeskus Hirundon systemaattinen ja merkittävä työ sekä maiden väliset kahdenväliset sopimukset romanien olojen parantamiseksi. Oli myös avartavaa kuulla Norjan resursseista. Seminaari on luonut erinomaista pohjaa pohjoismaiselle yhteistyölle romanikysymyksissä. Yhteisenä suosituksena esitettiin, että Pohjoismaiden neuvosto voisi toimia jatkossakin ainutlaatuisena ja romanien itsensä mielekkääksi kokemana foorumina, jossa voidaan keskustella ja edistää romanien asemaa, kieltä ja kulttuuria yhteistyössä viranomaisten kanssa.